

ΕΝΑΣ ΓΛΑΡΟΣ ΥΨΗΛΩΝ ΠΤΗΣΕΩΝ

Σάββας Πατσαλίδης

11 Απριλίου 2024

Ο ΓΛΑΡΟΣ, η βραβευμένη παράσταση από την Ένωση Κριτικών Θεάτρου και Παραστατικών Τεχνών, σε σκηνοθεσία Σάββα Στρούμπου, κυριολεκτικά έλαμψε στο φεστιβάλ ΜΙΤΕΜ στη Βουδαπέστη. Πέταξε ψηλά, πολύ ψηλά και μαζί της κι εμείς που την παρακολουθήσαμε.

Σε μια αίθουσα κατάμεστη--αρκεί να πω ότι είχαν φέρει καρέκλες μέχρι και μαξιλαράκια για να βολέψουν τον κόσμο--η ομάδα Σημείο Μηδέν εισέπραξε στο τέλος ένα παρατεταμένο και ζεστό χειροκρότημα που το άξιζε πέρα ως πέρα.

Παράσταση φρέσκια, τολμηρή, συμπαγής, με άποψη και πεντακάθαρα επιτελεστικά περιγράμματα, έκανε πράξη αυτό που ονειρεύεται να κάνει ο Τρέμπλιεφ του έργου: να δει το θέατρο με μια άλλη ματιά. Λιγότερο συμβατική και προβλέψιμη.

Θυμίζω ότι ο Τρέμπλιεφ (και μέσω αυτού ο Τσέχωφ) διερωτάται πώς γράφει κάποιος και πώς ανεβάζει ένα έργο σε μια εποχή και μια Ρωσία τρομακτικών αλλαγών; Δηλαδή, ο Τρέμπλιεφ σκέφτεται με όρους υπέρβασης. Ασφυκτιά. Ονειρεύεται. Θέλει να ξεφύγει από τον αποπνικτικό ρεαλισμό των συμπατριωτών του. Θέλει να κάνει ένα θέατρο πιο κοντά στις αγωνίες της εποχής του. Ένα θέατρο αλλιώτικο, με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Και για να φέρω το σκεπτικό του στα καθ ' ημάς, διερωτώμαι: πώς επιτυγχάνει άραγε αυτή την υπέρβαση ένας σύγχρονος "Τρέμπλιεφ", όταν απέναντι του ορθώνεται ένας ογκόλιθος, ένας τεράστιος Τσέχωφ, ένας "ιερός" Τσέχωφ, χωρίς να τον κατασπαράξουν οι κριτικοί και οι μελετητές ως "ασεβή", "ανόητο", "εγωιστή", "υπερφίαλο" κλπ.;

Τι κόβει, λοιπόν; Τι προσθέτει; Τι μετακινεί; Τι προσαρμόζει; Όταν όλοι προειδοποιούν περί του αντιθέτου, όταν όλοι μιλούν για την τελειότητα της δομής των έργων του, την αρτιότητά τους, τη μαθηματική τους λογική,

τι δυνατότητες έχει άραγε να παρέμβει, να αλλάξει ένα κάτι ελάχιστο, ακόμη και ένα κόμμα, χωρίς να διασαλεύσει το σύνολο του έργου; Κι αν τελικά πιστεύουμε ότι δεν χρειάζεται (ή δεν πρέπει) να παρέμβει, αυτό μήπως σημαίνει ταυτόχρονα ότι δεχόμαστε πως τα έργα του μεγάλου Ρώσου συγγραφέα υπερβαίνουν το φράγμα του ιστορικού χρόνου χωρίς ρυτίδες και "έλκη"; Θα είναι πάντα ικανά να επικοινωνούν χωρίς καμιά προσαρμογή; Κι αν δεχόμαστε κάτι τέτοιο, δεν ακυρώνει τις ίδιες τις θέσεις του Τσέχωφ που μιλάνε ξεκάθαρα για την αναγκαιότητα της αλλαγής; Πώς είναι δυνατό ο Τσέχωφ να βλέπει την ενασχόληση του με τη γραφή μέσα από το πρίσμα της ιστορικής πραγματικότητας που βιώνει και οι κατοπινοί ερμηνευτές του Τσέχωφ να τον βλέπουν έξω από την ιστορία; Δεν είναι βασική αντίφαση;

Ο Σάββας Στρούμπος, ένας δοσμένος εργάτης του θεάτρου, ένας πεισματάρης της εργαστηριακής έρευνας, πήρε το ρίσκο και ανέβασε ένα Γλάρο "πειραγμένο" --εννοώ ότι αφαίρεσε ορισμένους χαρακτήρες (αν δεν με ξεγελά η μνήμη μου πρέπει να αφαίρεσε 7) , που ενώ θα περίμενε κάποιος μια πανωλεθρία (άλλωστε , όπως είπαμε, Τσέχωφ είναι αυτόςπως τολμάς.....ιεροσυλία κλπ.) , όχι μόνο δεν τραυμάτισε το έργο, όχι μόνο δεν το καπέλωσε, όχι μόνο δεν του αφαίρεσε από την πληρότητα και την πυκνότητα του, όχι μόνο δεν τάραξε τις καλά σχεδιασμένες δραματουργικές ισορροπίες του, αντίθετα κατάφερε και του προσέδωσε μια άλλη δυναμική, ένα άλλο τέμπο, μια άλλη δίοδο προσέγγισης των ζητημάτων που θέτει, έχοντας ως φορείς τέσσερις βασικούς χαρακτήρες και έναν Πιερρότο-αφηγητή, παρατηρητή, φιλόσοφο της ζωής (με την Άννα Μαρκά Μπονισέλ, σε μια απογειωτική ερμηνεία).

Ήταν τόσο καλά μελετημένη η παρέμβαση του, τόσο προσεκτικά τα κοψίματα σκηνών και διαλόγων, που διόλου δεν χαμήλωσαν τον πήχη του έργου, διόλου δεν αποδυνάμωσαν τους βασικούς κινητήριους άξονες, οι οποίοι στην ουσία δεν είναι τίποτε άλλο από μια πυκνή και αποκαλυπτική συμπερίληψη της ίδιας της "Ποιητικής" του Τσέχωφ, τα πιστεύω του γύρω από το θέατρο και την ανανέωσή του.

Στον "Γλαρο" ο Τσέχωφ μιλά καθαρά ως θεωρητικός του θεάτρου, όπως κάποτε ο Αριστοτέλης στη δική του "Ποιητική". Θα μπορούσε να πει κανείς πως έγραψε αυτό το έργο για να υπηρετήσει και να στηρίξει τις απόψεις του περί θεάτρου (και της ανανέωσης του). Και νομίζω αυτό είναι και το βασικό κλειδί της προσέγγισής του. Το κλειδί που ξεκλειδώνει τις ουσίες του έργου.

Αυτό ακριβώς έπραξε ο Στρούμπος με τους συνεργάτες του: ακολούθησαν με προσοχή και κατά γράμμα τη συμβουλή του Τσέχωφ περί υπέρβασης, και μας την παρέδωσαν προς κρίση. Πιο πιστή ανάγνωση από αυτήν δεν γίνεται.

Σε μια απόλυτα γυμνή σκηνή, απαλλαγμένη από τον υποστηρικτικό ρόλο των αντικειμένων, σε ένα χώρο εντελώς απροσδιόριστο, και άρα δυνάμει σε θέση να φιλοξενήσει τα πάντα και τους πάντες, όλη η ομάδα (Μπονισέλ, Γιάννης Σανιδάς, Ελπινίκη Μαραπίδη, Ρόζη Μονάκη και ο ίδιος ο Σάββας Στρούμπος στον ρόλο του Τριγκόριν), σαν ένα καλά γυμνασμένο και συντονισμένο επιτελεστικό σώμα, "κατοίκησε" για περίπου 100 λεπτά αυτό τον άδειο χώρο και τον γέμισε σημασίες, υπηρετώντας μέχρι κεραίας την επιλεγμένη από τον σκηνοθέτη γωνία προσέγγισης του έργου. Ανέδειξε μέσα από τα παλλόμενα σώματα και τις στυλιζαρισμένες κινήσεις, τον λόγο, τους ήχους και τους σκηνικούς σχηματισμούς, την καθαρή φόρμα του έργου, τα υποστυλώματα της, χωρίς περιττά και παραπλανητικά ντεσού. Όλα στην υπηρεσία μιας αποκαλυπτικής, αποδομητικής αφαίρεσης.

Μια εξαιρετική στιγμή για το θέατρο και την ομάδα Σημείο Μηδέν. Το αισθάνθηκα από τις αντιδράσεις του κόσμου, τον ενθουσιασμό του, την ένταση του χειροκρότηματος. Τα πάθη, οι ελπίδες και οι απογοητεύσεις των χαρακτήρων προσγειώθηκαν ολοστρόγγυλα στην αγκαλιά των θεατών και αυτοί αντέδρασαν ανάλογα.

Μια παράσταση Τσέχωφ που δεν είναι σαν τις άλλες. Κάτι καθόλου, μα καθόλου αυτονόητο. Για Τσέχωφ μιλάμε...

Μια πολύ όμορφη στιγμή για το ελληνικό θέατρο (και, γιατί όχι, για τον Τσέχωφ). Χάρηκα που το έζησα μαζί με ένα ξένο κοινό. Έχουν σημασία οι αντιδράσεις του. Όπως και να το κάνουμε είναι ένα μέτρο σύγκρισης.

Από τις καλύτερες προσεγγίσεις/αναγνώσεις του έργου.